

PRIOPĆENJE ZA MEDIJE

Petra Buljević Zdjelarević
Ured za odnose s javnošću / Institut Ruđer Bošković
M. +385 99 267 9514 / @ info@irb.hr / www.irb.hr

Hrvatska: David među Golijatima!

Ove se godine od 19. do 25. listopada u cijelom svijetu obilježava [Međunarodni tjedan otvorenog pristupa](#). Hrvatska je po broju radova u otvorenom pristupu u svjetskom vrhu!

ZAGREB, 20. 10. 2020. - Znanstvene informacije, bez obzira na njihovu veličinu i originalnost, namjenu te način objavljivanja, dio su nacionalnog blaga, navedeno je u Hrvatskoj deklaraciji o otvorenom pristupu. Otvoreni pristup podrazumijeva slobodan, besplatan i neometan mrežni pristup digitalnim znanstvenim informacijama. S obzirom na udio radova objavljenih u otvorenom pristupu, Hrvatska se nalazi u samom svjetskom vrhu. Pokazali su to rezultati nedavnog istraživanja kojeg su proveli znanstvenici Instituta Ruđer Bošković (IRB) te Medicinskog fakulteta (MEF) Sveučilišta u Zagrebu, a koje je objavljeno u znanstvenom časopisu *Learned Publishing*.

Uredništvo časopisa uvrstilo je rad hrvatskih znanstvenika u [virtualno izdanje najboljih radova](#) o otvorenom pristupu koji su u ovom časopisu objavljeni u proteklih dvanaest mjeseci, a povodom obilježavanja Međunarodnog tjedna otvorenog pristupa osigurali su besplatan pristup spomenutim radovima narednih mjesec dana.

Implementacijom otvorene znanosti mijenja se način provođenja znanstvenih istraživanja, pristupa i korištenja rezultata, razmjene i dijeljenja istraživačkih podataka i publikacija te uspostavljanja suradnji. To je ključno za rješavanje složenih istraživačkih pitanja i društvenih izazova u cilju jačanja gospodarskog rasta, inovacija i razvoja društva.

Zemlje Europske unije (EU) proizvode četvrtinu svjetskih znanstvenih radova, a prema podacima Europske komisije (EK) oko 40 posto radova u 2017. godini objavljeno je u otvorenom pristupu. Inicijative otvorenog pristupa znanstvenim publikacijama i otvorene znanosti općenito opisane su u brojnim politikama i preporukama Europske komisije, a većina zemalja EU je temeljem tih preporuka donijela nacionalne politike o otvorenoj znanosti.

Hrvatska još uvijek nije usvojila nacionalnu politiku o otvorenoj znanosti, no u pojedinim dokumentima je podupire te naglašava njezinu važnost za znanstvenu zajednicu, ali i cjelokupno društvo. Na nacionalnoj razini još uvijek nije propisana obveza objavljivanja svih publikacija hrvatskih autora u otvorenom pristupu, no takva ista obveza postoji za ocjenske radove na visokim učilištima kroz trenutno važeći Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju.

U nedavno [objavljenom radu](#) su dr. sc. **Bojan Macan**, voditelj Centra za znanstvene informacije IRB-a, te koautorice dr. sc. **Lea Škorić** i dr. sc. **Jelka Petrak** iz Središnje medicinske knjižnice MEF-a, analizirali radove s adresom hrvatskih ustanova koji su tijekom 2017. godine objavljeni u časopisima uključenim u citatne indekse Web of Science Core Collectiona (WoSCC): Science Citation Index – Expanded (SCI-EXP), Social Science Citation Index (SSCI), Arts and Humanities Citation Index (AHCI) te Emerging Sources Citation Index (ESCI).

Analiza je prvenstveno bila usmjerena na dostupnost radova u otvorenom pristupu, a rezultati su pokazali da udio tih radova iznosi visokih 74,4 posto. Hrvatska se time svrstava među države s najvećim udjelom radova u otvorenom pristupu, kako u EU tako i na globalnoj razini.

"Dio analiziranih radova, njih oko 30 posto, objavljen je u 117 hrvatskih časopisa koji su indeksirani u WoSCC-u i gotovo svi su dostupni u otvorenom pristupu na stranicama izdavača. Naime, samo dva hrvatska časopisa ne objavljuju radove u otvorenom pristupu. Udio radova u otvorenom pristupu u ukupnom broju radova objavljenih u inozemnim časopisima iznosi 63,2 posto, što je također iznad europskog prosjeka od 40 posto", objašnjava dr. Macan te dodaje kako u tome predvode radovi s područja humanističkih znanosti s udjelom od čak 80 posto te društvenih znanosti s udjelom od 71 posto. To je dodatno specifično s obzirom na situaciju u ostalim zemljama gdje upravo društvene i humanističke znanosti imaju najmanji udio radova dostupnih u otvorenom pristupu.

Krajnji zaključak analize je da radovi u otvorenome pristupu mogu značajno doprinijeti vidljivosti znanstvenih rezultata malih i perifernih znanstvenih zajednica, uključujući i one koji su objavljeni u lokalnim časopisima. Pri tome važnu ulogu imaju i nacionalne politike i infrastruktura.

U duhu otvorene znanosti autori su sam rad, kao i istraživačke podatke podijelili u otvorenom pristupu kroz digitalni repozitorij publikacija i istraživačkih podataka IRB-a - FULIR.

Valja napomenuti da je upravo dostupnost istraživačkih podataka na kojima su provedene analize jedan od ključnih preduvjeta za provjerljivost i ponovljivost provedenih istraživanja i jedan od značajnih koraka koji znanstvena zajednica mora napraviti u aktualnoj transformaciji prema većoj otvorenosti i transparentnosti.

'RUĐER' MEĐU PRVIMA

Institut Ruđer Bošković je kao prva hrvatska znanstvena ustanova još 2015. godine donio Odluku o obvezi pohrane znanstvenih, stručnih i popularnih radova u Repozitorij IRB-a simpatičnog naziva FULIR. Ova Odluka obvezuje sve djelatnike IRB-a da pohranjuju digitalne inačice svojih znanstvenih, stručnih i popularnih radova u institucijski repozitorij te kada je god to moguće osiguraju otvoreni pristup istima.

"IRB je tu propisanu obvezu povezoao i s procedurom dodjele Godišnjih nagrada za znanstvenu izvrsnost tako što je kao jedan od uvjeta za dodjeljivanje nagrada znanstvenicima za najbolji rad postavio obvezu da ti radovi budu pohranjeni u IRB-ov digitalni repozitorij FULIR te, ako je moguće da im bude osiguran otvoreni pristup. Ovo je ujedno i prvi poznati primjer povezivanja neke obveze o pohranjivanju znanstvenih radova u digitalne repozitorije i osiguravanja otvorenog pristupa s nekom od procedura nagrađivanja odnosno napredovanja znanstvenika u Hrvatskoj" navodi dr. Macan.

OTVORENI PRISTUP KLJUČAN U BORBI PROTIV KORONAVIRUSA

[Međunarodni tjedan otvorenog pristupa](#), koji se ove godine obilježava od 19. do 25. listopada, vrijeme je za širu akademsku i znanstvenu zajednicu da koordinira akcije kojima bi otvorenost postala jedan od zadanih uvjeta istraživačkog rada.

U trenutnoj situaciji pandemije COVID-19 te hiperprodukcije znanstvenih radova, postaje važnije nego ikada, u mnoštvu podataka, informacija i preporuka znati prepoznati one vjerodostojne i provjerene do kojih se došlo primjenom znanstvenih metoda te koje su prošle recenzijski postupak. Vođeni tom idejom 'Ruđerov' tim iz Centra za znanstvene informacije kreirao je svojevrsni '[COVID-19 hub radova](#)'.

"Izdvojili smo publikacije hrvatskih autora iz Hrvatske znanstvene bibliografije - CROSBI koje govore o svim segmentima pandemije COVID-19. Tu se mogu pronaći najnoviji objavljeni znanstveni radovi o virusu SARS-COV-2 s medicinskog aspekta, ali i radovi o utjecaju pandemije na gospodarstvo, financije, kulturu i ostale segmente ljudskog djelovanja" navodi dr. Macan te naglašava da je potrebno posebnu pozornost obratiti o kakvoj je publikaciji riječ odnosno je li publikacija prošla recenzijski postupak, gdje je objavljena, tko je izdavač, tko su joj autori i druge karakteristike koje su inače važne kod kritičkog čitanja, pomalo zaboravljene vještine u našem društvu.

Velikom broju publikacija osiguran je i otvoreni pristup cjelovitom tekstu, a vrlo često i komercijalni izdavači privremeno osiguravaju besplatan pristup cjelovitim tekstovima radova s ovom tematikom.

"Svakako preporučamo COVID-19 Open Research Gateway, nastao u sklopu europskog projekta OpenAIRE, koji je svojevrsna polazna točka pristupa rezultatima znanstvenih istraživanja povezanih s pandemijom koronavirusa. Spomenuti portal probire bibliografske podatke o rezultatima znanstvenih istraživanja povezanih s tematikom COVID-19 tematikom iz relevantnih svjetskih izvora" zaključuje dr. Macan.

KONTAKT SUGOVORNIKA NA TEMU:

<https://www.irb.hr/O-IRB-u/Ljudi/Bojan-Macan>

KORISNE POVEZNICE:

TJEDAN OTVORENOG PRISTUPA: <http://www.lib.irb.hr/oatjedan/index.html>

RAD: <http://fulir.irb.hr/id/eprint/5862>

ISTRAŽIVAČKI PODACI: <http://fulir.irb.hr/id/eprint/5963>

OTVORENA ZNANOST U HRVATSKOJ: <https://www.openaire.eu/os-croatia>

COVID-19 HUB: http://lib.irb.hr/web/hr/vijesti/item/2218-crosbi_covid-19_hub.html
CENTAR ZA ZNANSTVENE INFORMACIJE: <http://lib.irb.hr/web/index.php>